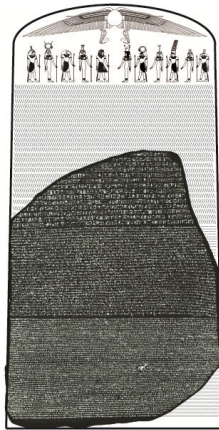

Vicenç Torra

L'EGIPCI I ELS JEROGLÍFICS

natana a bòtnia

©Vicenç Torra.

Fotografies: Wikipedia (Usuaris: Captmondo, Andrew Dalby, Rama Cc-by-sa-2.0-fr)

Primera edició: Març, 2023

ISBN: pendent

Col·lecció món, n. 2

Umeå, Suècia.

Natana a Bòtnia

www.natana.cat/botnia/

botnia@natana.cat

Vicenç Torra

L'EGIPCI I ELS JEROGLÍFICS

*Per l'Agnès
en el dia de Sant Jordi, 2023*

Capítol 1

L'egipci

El més conegut d'Egipte són segurament les piràmides i els jeroglífics. L'escriptura egípcia amb els seus dibuixos i colors omplint parets i papirs han captivat l'interès de molta gent. Són dels textos més antics que podem trobar. Es pensa que només hi ha textos més antics en la llengua que es parlava al sud de Mesopotàmia: el sumeri.

L'escriptura es va oblidar durant més de mil anys fins que un francès anomenat Jean-François Champollion la va poder dexifrar de nou l'any 1822. Ho va fer a partir d'una pedra que van trobar a Egipte. Era la pedra de Rosetta. A partir d'aquell moment es van poder rellegir de nou els escrits que omplien sales de piràmides i temples. Mils anys d'història d'Egipte van ser a l'abast.

En aquest llibre parlarem dels jeroglífics, de com els podem fer servir per escriure algunes frases. També veurem com els va dexifrar Champollion. Tanmateix, com veurem tot seguit, els jeroglífics no són l'única manera que tenien d'escriure.

1.1 Els sistemes d'escriptura

Els primers textos que es conserven són del 3300 abans de Crist. Aquests textos ja estaven escrits fent servir jeroglífics. Durant uns 4000 anys, fins al voltant del segle IV després de Crist, es van escriure històries i textos utilitzant aquesta mateixa forma d'escriptura.

A poc a poc, però, es van deixar de fer servir. Es va passar a fer servir el sistema d'escriptura demòtic. Això era una simplificació dels jeroglífics. Els primers textos en demòtic són del segle VII abans de Crist. Aquesta escriptura es va abandonar més tard, passant a utilitzar un altre sistema d'escriptura: l'alfabet còptic. Això era per allà el segle I després de Crist. Això no vol dir que els jeroglífics i el demòtic s'abandonessin completament. Es van fer servir encara molts anys. Però tot i així, amb el pas del temps, tant els jeroglífics com el demòtic van oblidar-se completament i ningú no els va saber llegir en uns mil anys.

L'alfabet còptic no té gairebé res a veure amb els jeroglífics. Està basat en l'alfabet grec, tot i afegint set lletres que venien del demòtic per expressar-hi sons que el grec no tenia. Com que està basat en l'alfabet grec, té moltes característiques similars al nostre alfabet llatí. Per exemple, a l'hora d'escriure hi apareixen les vocals, cosa que no passava ni en els jeroglífics ni en el demòtic.

Com si amb tres sistemes d'escriptura no n'hi hagués prou, els egipcis encara en van fer servir un altre. Era el hieràtic. El feien servir per poder escriure més depressa documents de negocis, administratius i religiosos. El hieràtic és una simplificació dels jeroglífics, de manera que s'estalviaven de fer els dibuixar amb detall.

Així, doncs, la història ha conegut quatre maneres diferents d'escriure l'egipci. Els jeroglífics, l'hieràtic, el demòtic i el còptic. De tots ells, són els jeroglífics els més coneguts i els que criden més l'atenció.

Comptat i debatut, els jeroglífics es van fer servir durant uns 4000 anys, però en el segle XIX ja ningú no els sabia llegir. De fet, ja ningú coneixia la llengua egípcia. La llengua va desaparèixer durant el segle XVII, quan va ser substituïda per l'àrab. En els darrers temps de la seva existència la llengua dels faraons s'anomenava Copte, d'aquí el nom de l'alfabet. Actualment només es conserven restes de copte en la llengua de la litúrgia dels cristians d'Egipte. Com hem dit abans va ser la descoberta de la pedra de Rosetta el que va permetre entendre de nou la llengua.

Estela de Nefertiabet trobada a la seva tomba de Gizeh, actualment al museu del Louvre de París. Es creu que Nefertiabet era filla del faraó Kheops (també anomenat Khufu). Font: Wikipedia, Usuari: Rama, Cc-by-sa-2.0-fr.

Capítol 2

La pedra de Rosetta

L'any 1799 es va descobrir la pedra de Rosetta. Fou durant una campanya de Napoleó a Egipte. Prop de la població de Rosetta en el delta del riu Nil es va trobar una pedra de més d'un metre d'alt i 75 centímetres d'ample amb un text escrit en grec i egipci. De fet, d'egipci n'hi havia dues versions. Una en demòtic i una altra en jeroglífics.

Va ser precisament la combinació d'aquestes tres versions la que va permetre dexifrar tant els jeroglífics com el demòtic. La raó era que de les tres versions, la grega si que es podia llegir. Era un text de l'any 196 abans de Crist sobre un decret de Ptolemeu V, escrit a Memfis, al sud del Caire, al baix Egipte. L'any 1803 es va publicar la primera traducció del text grec.

Descobrir que la pedra incloïa tres versions del mateix escrit va ser clau per poder trobar el desllorigador dels textos egipcis. Un dels descobriments més importants per poder entendre els demòtic i els jeroglífics és que tant l'un com l'altre eren escriptures fonètiques. Els dibuixos que es veuen en el text no corresponen, en general, a paraules senceres, sinó que s'han de llegir només com un so. Per exemple un ocell potser només correspon a una lletra.

Posem per cas, prenem aquest ocell

Podriem pensar que això realment significa un ocell i que es llegeix com una paraula sencera. No és així, aquest símbol només correspon al so de la lletra "m".

Jean-François Champollion va ser qui va estudiar la pedra i en va poder treure l'entrellat. Va poder fer el descobriment perquè en la versió grega del text hi havia els noms de Ptolemeu i Cleopatra, i, és clar, aquests noms també havien d'aparèixer en el text egipci. A més a més el text egipci tenia uns bocins de text en un cartutx. Va suposar que aquests cartutxos que ressaltaven alguna cosa corresponien precisament a noms propis. Per exemple, a la pedra de Rosetta hi havia el cartutx següent envoltant jeroglífics:

Aquest text apareixia 5 vegades, i els mateixos jeroglífics apareixien també en 3 cartutxos més però aleshores acompanyats de més text.

Champollion va concloure que aquests jeroglífics devien correspondre al nom de Ptolemeu. Com que aquest nom apareixia en el text en grec era probable que hi fos també en el text egipci. Amb aquesta idea al cap, va assignar a cada símbol un so. Ara sabem quines són les assignacions correctes i també que el nom realment correspon a Ptolemeu. Més exactament, els símbols

es fan correspondre als sons

P T O L M I S.

En fer aquesta correspondència hem associat la lletra “i” als dos jeroglífics iguals.

En el text de la pedra de Rosetta també hi apareixen Cleopatra i la reina Berenice. El cartutx de Cleopatra és aquest:

que podem transcriure amb els sons

Q L I O P A D R A . .

Els dos darrers jeroglífics del cartutx els hem representat per un punt. Se sap que es feien servir per indicar un acabament d'un nom femení però que no tenen cap so associat. Els mateixos jeroglífics els podem trobar en noms de deesses.

A partir del desxifratge d'aquests primers noms, mirant altres cartutxos i sabent que també corresponien a noms de persones o déus, es van poder trobar els sons a que corresponien els altres jeroglífics. D'aquesta manera es va arribar a poder llegir tot el text. Aquest va ser el primer pas per poder-lo comprendre. De fet, per a la comprensió es disposava de la versió grega, que, com ja hem dit abans, sí que s'entenia.

En la nostra transliteració hem escrit una “d” en el nom de Cleopatra. Hem fet la transcripció d'acord amb la notació que veurem a continuació.

2.1 Jeroglífics bàsics

A partir de la pedra de Rosetta i, després, a partir dels altres textos es van anar desxifrant els jeroglífics. De jeroglífics n'hi ha molts, més de 1000. Però els bàsics, que corresponen a un únic so, són pocs. Els hem posat en unes taules a continuació. Són les taules 2.2 i 2.2. De sons en egipci n'hi ha pocs, és clar, no tants com jeroglífics, i en aquesta taula tenim un jeroglífic per cadascun d'aquests sons.

*Tableau des Signes Phonétiques
Des écritures Hiéroglyphique et Démotique des anciens Égyptiens*

Lettres Grecques	Signes Démotiques	Signes Hiéroglyphiques
A	Ⲁ Ⲁ̅	Ⲁ Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅ Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅Ⲁ̅
B	Ⲃ Ⲃ̅	Ⲃ Ⲃ̅ Ⲃ̅Ⲃ̅ Ⲃ̅Ⲃ̅Ⲃ̅ Ⲃ̅Ⲃ̅Ⲃ̅Ⲃ̅
Γ	Ⲅ Ⲅ̅	Ⲅ Ⲅ̅
Δ	Ⲇ Ⲇ̅	Ⲇ Ⲇ̅
E	Ⲉ	Ⲉ
Z	Ⲋ	Ⲋ
H	Ⲍ Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅	Ⲍ Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅ Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅Ⲍ̅
Θ	Ⲏ	Ⲏ
I	Ⲑ Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅	Ⲑ Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅ Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅Ⲑ̅
K	Ⲓ Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅	Ⲓ Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅ Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅Ⲓ̅
Λ	Ⲕ Ⲕ̅	Ⲕ Ⲕ̅
M	Ⲗ Ⲗ̅	Ⲗ Ⲗ̅
N	Ⲙ Ⲙ̅	Ⲙ Ⲙ̅
Ξ	Ⲛ Ⲛ̅	Ⲛ Ⲛ̅
O	Ⲝ Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅	Ⲝ Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅ Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅Ⲝ̅
Π	Ⲟ Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅	Ⲟ Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅ Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅Ⲟ̅
P	Ⲡ Ⲡ̅	Ⲡ Ⲡ̅
Σ	Ⲣ Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅	Ⲣ Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅ Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅Ⲣ̅
T	Ⲥ Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅	Ⲥ Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅ Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅Ⲥ̅
Υ	ⲧ	ⲧ
Φ	ⲉ	ⲉ
Υ	ⲋ	ⲋ
X	ⲍ	ⲍ
Ⲙ	ⲏ	ⲏ
Ⲙ	ⲓ	ⲓ

Figura 2.1: Anotacions de Jean-François Champollion. Font: Wikipedia, usuari: Andrew Dalby

De cada jeroglífic en donem la seva transliteració. Això vol dir, una representació del so. No hi ha una única manera de fer aquesta representació. Autors diferents han fet servir notacions diferents. Nosaltres fem servir la que fa servir Allen [2] (capítol 2.6). Com a exemple de diferència podem agafar el símbol que apareix en el nom de Cleopatra. Nosaltres l'hem escrit com Allen, amb una "d", però d'altres usen "t". La majoria de sons es representen amb lletres llatines, algunes amb una marca, com un punt o una ratlla. Si us hi fixeu veureu que n'hi ha dues que no estan basades en l'alfabet llatí. El jeroglífic de la fila 1 es translitera amb la lletra aleph \aleph i el de la fila 5 amb la lletra ayin majúscula. Aixó és \aleph .

La taula inclou un exemple de paraula en català que té el mateix so. Hem marcat en negreta el so de la paraula. No sempre és possible una correspondència al català perquè nosaltres no tenim tots els sons egipcis. Quan no el tenim, hi posem exemples en altres idiomes que potser poden ajudar. També hi hem posat la pronunciació en l'alfabet fonètic internacional (IPA, International Phonetic Alphabet).

A més a més per cada jeroglífic donem un codi. És la codificació que es va inventar Gardiner. Com que hi ha tants jeroglífics, va fer-ne una classificació, i va donar a cadascun d'ells un codi únic. No només als que apareixen en aquesta taula! En parlarem de nou en el proper capítol.

Jeroglífic	Dibuix	Transliteració	Codi	Egipci 2500 a C	en català
	voltor	<i>j</i>	G1	/ʁ/ (ara s'usa /a/)	correr
	canya florida	<i>j</i> (a vegades <i>i</i>)	M17	/j/ (ara /i/)	iogurt
	ratlles	<i>j</i>	Z4	/j/ + /j/ (ara /i:/)	iogurt
	canyes florides	<i>y</i>	M17 M17	/j/ + /j/ (ara /i:/)	iogurt
	braç de persona	'	D36	ʕ (ara /a:/)	com en portugués arrmando com en danès ravn
 (també)	pollet de guatlla	<i>w</i>	G43 Z7	/w u:/	blau
	peu	<i>b</i>	D58	/b/	bandera
	tamboret	<i>p</i>	Q3	/p/	pare
	escurçó	<i>f</i>	I9	/f/	ferro
 (també)	òliba	<i>m</i>	G17 Aa13	/m/	mare
 (també)	aigua	<i>n</i>	N35 S3	/n/	nen
	boca de persona	<i>r</i>	D21	/r/	mare

Taula 2.1: Jeroglífics que corresponen a una lletra.

Jeroglífic	Dibuix	Transliteració	Codi	Egipci 2500 a C	
	cabana de canyes	h	O4	/h/	com en anglès high en alguns dialectes castellans jaca com en suec hå
	metxa retorçada	ḥ	V28	/h, h/	com en maltès wieḥed com en àrab ḥal
	placenta	ḫ	Aa1	/x/	com en castellà jamón con en l'alemany kuchen
	ventre d'animal	ḫ	F32	/ç/	com en l'alemany ich
	forrellat de porta	z	O34	/z/	zero
	roba plegada	s	S29	/s/	set
	estany	š	N37	/ʃ/	xai
	pendent d'un turó	q	N29	/k, q/	casa
	cistell	k	V31	/k/	casa
	suport pels pots	g	W11	/g/	gros
	llesca de pa	t	X1	/t/	semblant a la t catalana com en anglès tick
	corda per lligar	ṯ	V13	/tʃ/	despatx
	ma	d	D46	/d/	drac
	cobra	ḏ	I10	/dʒ/ /j/	penjat guix

Taula 2.2: Jeroglífics que corresponen a una lletra (continuació).

Capítol 3

L'escriptura

Com hem vist la pedra de Rosetta va permetre descobrir que els jeroglífics representaven sons. En aquest capítol expliquem com funciona l'escriptura. Com veurem, en un text no tots els jeroglífics representen només un so, n'hi ha que si que representen objectes o idees. Llavors tindrem que un jeroglífic és una paraula (o part d'una paraula) i que correspon a diversos sons. També hi ha jeroglífics que no es pronuncien.

En general podem tenir jeroglífics

- que, com ja hem vist, representen els sons (fonemes) de la llengua, però també en trobem
- que representen objectes o idees,
- que representen determinatius, i d'altres
- que són complements fonètics i ajuden a altres jeroglífics.

3.1 Jeroglífics com fonemes

En els exemples que hem donat de la pedra de Rosetta a cada jeroglífic li hem fet correspondre una lletra. N'hi ha d'altres que tenen associades dues lletres i encara alguns que en poden tenir fins a tres. Aquesta és una de les raons per les quals n'hi ha tants de jeroglífics.

Per exemple, (una oreneta) és un exemple de 2 lletres perquè es llegeix “wr” i (un elefant) és un exemple de 3 lletres perquè es llegeix “jbw”.

3.2 Jeroglífics com objectes i idees

Un exemple de jeroglífic que representa un objecte és el símbol del sol ☉ i un altre el símbol de lluna creixent

☾. A vegades per diferenciar quan hem de llegir un símbol d'acord amb el seu significat de quan es fa segons

el so s'hi posa una ratlla vertical a sota. Per exemple, el símbol correspon a una boca i a la vegada es llegeix

com a “r”. Si l’hem de llegir com boca, això és *phr*, podem escriure . Sinó, podem simplement suposar que l’hem de llegir *r*. Un exemple de jeroglífic que representa una idea és . S’enten com a vell o fràgil.

3.3 Jeroglífics com determinatius

Els determinatius són jeroglífics que ajuden a distingir entre diverses paraules que es poden llegir igual però que tenen significats diferents. Això és que són homòfones. En català també en tenim de paraules homòfones. Per exemple, “banc”. Pot correspondre tant a un banc per seure en un parc, com l’entitat on podem dipositar els nostres diners. Quan trobem un determinatiu en el text ens permeten saber quin és el bon significat. Per exemple, es fa servir per indicar que la paraula té relació amb menjar, veure, pensar, parlar. La paraula   que es llegeix “*rnn*” correspon a pregar, i   que llegim “*ʃhb*” també correspon a pregar. En cap dels dos casos el determinatiu es pronuncia. Un altre exemple és   que llegim “*ʃw*” i té dos significats diferents. Pot voler dir vell però també lloar. Si fem servir determinatius llavors queda clar que volem dir. Si és el primer cas, afegim una persona vella i escriurem   . Pel segon cas escriurem una persona que està aixecant les mans: . En cap dels dos casos el darrer jeroglífic es pronuncia. Només es fa servir per entendre bé el significat!

3.4 Jeroglífics que són complements fonètics

Els complements fonètics són jeroglífics que ajuden a la lectura del text però que realment no han de produir cap so i no cal transcriure. Per exemple, agafem el text . Tenim per una banda (a sobre) que es llegeix “*mn*” i per una altra banda (a sota) que es llegeix “*n*”. En aquesta combinació de jeroglífics el de sota no cal transcriure’l. Per tant en lloc de “*mnn*” ignorem la “*n*” i només transcrivim “*mn*”.

3.5 Jeroglífics i més jeroglífics

Com ja hem vist, de jeroglífics n’hi ha un munt i tenen funcions diverses. De fet, el seu nombre es va incrementar amb els anys. Durant l’Egipte Ptolemaic (a voltant del segle III abans de Crist) n’hi havia uns quants milers en us.

Alan Gardiner en va publicar l’any 1928 una llista on en consten 763. Els va classificar en diverses categories com ara homes, dones, mamífers, ocells, parts del cos, etc. Cada categoria té una lletra assignada i llavors el jeroglífic té la lletra corresponent a la seva categoria i un número de posició en aquesta categoria. Per exemple,

a (també a neutre)	e (è, é)	i	o (ò, ó)	u
				

Taula 3.1: Com escrivim les vocals en català en jeroglífics.

té assignat el codi A19 on A correspon a home i 19 és l'ordre del jeroglífic en la seva categoria. Si us hi fixeu, hi ha diversos jeroglífics que són ocells. Tots tenen un codi que comença amb la lletra G. En canvi els amfibis i els rèptils comencen amb la lletra I. Per exemple, I2 és una tortuga, I3 un cocodril i I7 una granota. En les taules on donem jeroglífics hem inclòs aquests codis. Van bé quan hi ha confusió amb els dibuixos! Aquests codis encara es fan servir per saber a quin en concret ens referim. De fet, a l'hora d'escriure aquest llibre faig servir a tothora els codis per tal que el dibuix que surti sigui el que toca!

En el sistema unicode per a representar textos a l'ordinador n'hi ha actualment 1071 d'acceptats i hi ha una proposta per incrementar encara més el nombre de jeroglífics que es poden fer servir.

3.5.1 Jeroglífics que corresponen a dos sons o tres sons

Hi ha jeroglífics que corresponen a dos sons, n'hi ha que corresponen a tres. Per exemple, els següents jeroglífics corresponen a dos sons. Alguns d'ells s'utilitzen per transcriure noms.

- (codi E23) es llegeix “ru”, però també és usat per a la lletra “r” en noms com Ptolemeu o Cleopatra. Ho transcrivim com *rw*.
- (codi V4) es llegeix com “ua” o “ooa”, i s'utilitza també per a la lletra “o” en noms com Ptolemeu. Ho transcrivim com *wj*.
- (codi D54) es llegeix “iw” (o “nmtt”).
- (codi O1) es llegeix “pr”. Aquest símbol representa una casa

3.6 El nostre nom en jeroglífics

Les taules 2.2 i 2.2 inclouen els jeroglífics amb la seva corresponent transliteració, i la seva corresponent pronunciació aproximada al català. Això ens permet d'escriure el nostre nom mitjançant jeroglífics. En egipci no hi havia tots els sons que tenim en català, a canvi en tenien d'altres que nosaltres no tenim.

Veiem ara com representem alguns sons que nosaltres tenim i que no són en aquelles taules.

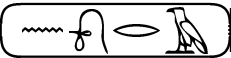

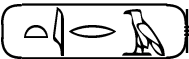
Considerem primer les vocals. Hem dit abans que els egipcis no escrivien les vocals. De tota manera, per les vocals a, i, u les podem fer servir els sons *j*, *j*, *w*, que sí que aparèixen a les taules. Per les vocals e (tant obertes com tancades) farem servir el mateix que fem servir per la i. Ens queden encara les o obertes i tancades. Els egipcis utilitzaven per alguns noms, com Ptolemeu, un jeroglífic que correspon a dos sons “ua”. Finalment, per la a neutre (o e neutre) podem usar el mateix que per la lletra a. Aquestes correspondències es donen a la taula 3.1.

b	c (so s)	c (so k)	d	f	g (gu)	g (girafa)	h	j	k	l	m	n
												
ny	p	q	r	rr	s (so z)	ss	t	v	ix	tx	z	
												

Taula 3.2: Com escrivim les consonants en català en jeroglífics.

Per les consonants, farem servir els jeroglífics que apareixen en les taules 2.2 i 2.2. Triem els que s'assemblen als sons catalans, i en algun cas en fem servir algun altre. Per a la lletra "l" usarem el jeroglífic que apareix en Ptolomeu o Cleopatra i que es llegeix "ru". Com que la transcripció és aproximada, en alguns casos podem fer altres tries. Per exemple, si quan parlem en català no distingim entre v i b, podem transcriure la lletra "v" amb el mateix jeroglífic que usem per "b". Totes les correspondències es donen a la taula 3.2.

Ara farem uns quants exemples de noms en Egipci. Són tots a la taula 3.3.

Jeroglífics	Transliteració	Nom
	<i>ʒgnis</i>	Agnès
	<i>irwin</i>	Elin
	<i>rwʒssi</i>	Lasse
	<i>rwisʒ</i>	Lisa
	<i>mʒiʒ</i>	Maia
	<i>mʒrsirw</i>	Marcel
	<i>mʒrti</i>	Marti
	<i>mʒtirwʒ</i>	Matilda
	<i>miritirw</i>	Meritxell
	<i>nwʒrʒ</i>	Nora
	<i>rwʒt</i>	Rut
	<i>sʒrʒ</i>	Sara
	<i>twʒrrʒ</i>	Torra
	<i>tirʒ</i>	Tyra

Taula 3.3: Alguns noms de persona, amb la seva transliteració i el nom.

Capítol 4

Una mica de gramàtica

Com hem dit abans, l'idioma egipci va ser parlat durant milers d'anys. La llengua va evolucionar, no només la seva escriptura, sinó també les paraules que es feien servir i la gramàtica. Ara donarem unes pinzellades de la llengua, de com funcionava. També donarem alguns exemples. Intenten ser de l'egipci clàssic. Això vol dir que en èpoques anteriors les paraules poden haver estat unes altres, i en èpoques anteriors també. No només això, en un mateix període hi havia esclat variacions i paraules sinònimes.

Començarem a continuació amb unes quantes paraules (substantius) i després passarem a veure els pronoms personals. Més endavant veurem els verbs, que ens permetran fer algunes frases en egipci!.

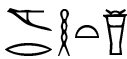

4.1 Substantius

Comencem amb algunes paraules relacionades amb la casa i els objectes que hi trobem. Donem primer el jeroglífic, i després el codi del jeroglífic amb la seva pronúncia. Donem també, és clar, la seva traducció al català. Alguns d'aquests mots han aparegut ja en aquest llibre.

- (O1, *pr*) casa
- (O31, '*3*) porta
- (O36, *inb*) paret
- (Q1, *st*) seient (cadira)
- (R1, *tt*) taula amb pa i gerra
- (T34, *nm*) ganivet

- (W10, *i'b*) tassa
- (W24, *nw*) bol
- (V31, *nbt*) cistell (amb nansa)
- (Y1, *md3t*) rotllo de paper, llibre
- (O49 X1 Z1, *niwt*) ciutat

Seguim amb algunes coses de menjar i beure, començant per la paraula pa, que també ha aparegut abans.

- (X1, *t*) pa
- (U7 D21 V28 X1 W1, *mrht*) oli
- (N35, *nt*) aigua
- (M17 D21 X1 X1 W20, *irtt*) llet

Continuem amb exemples de parts del cos.

- (F20, *ns*) llengua
 - (F34, *ib*) cor
 - (D46, *drt*) ma
 - (D4, *irt*) ull
 - (D21, *r*) boca
 - (D2, *hr*) cara
-

		Singular		Plural	
1r	jo		ink		inn
2n masc	tu		ntk		ntn
2n fem	tu		ntt		
3r masc	ell		ntf		ntsn
3r fem	ella		nts		

Taula 4.1: Pronoms personals (independents).

I ara acabem amb el cel.

- (N10, *pt*) cel
- (N5, *r*) sol
- (N11, *i'h*) lluna (creixent)
- (N14, *sb*) estel

4.1.1 Els plurals

Per indicar el plural, més antigament es repetia el jeroglífic tres vegades. Més tard es van posar tres ratlles verticals a continuació del substantiu. Així, per exemple, per escriure la paraula ciutats hem de fer:

4.2 Els pronoms personals

Hi ha diverses maneres d'escriure els pronoms personals. Corresponen, és clar, als pronoms catalans jo, tu, ell o ella, en singular, i els pronoms nosaltres, vosaltres, ells o elles en plural. En relació al català hi ha, però, una diferència. Hi ha dues formes per "tu". Una correspon al cas d'un tu femení i una altra al cas d'un tu masculí.

En la taula 4.1 incloem els pronoms personals independents. Són les formes que fem servir soles.

En la taula 4.2 hi ha una altra forma dels mateixos pronoms personals. En aquest cas són sufixes que s'afegiran després d'altres paraules. Per exemple, es fan servir com a subjectes del verb (afegint-los després del verb) i

		Singular		Plural		Dual
1r	jo	 A1, <i>i</i>		 <i>n</i>		 <i>ny</i>
2n masc	tu	 V31, <i>k</i>		 <i>tn</i>		 <i>tny</i>
2n fem	tu	 V13, <i>t</i>				
3r masc	ell	 I9, <i>f</i>		 <i>sn</i>		 <i>sny</i>
3r fem	ella	 S29, <i>s</i>				

Taula 4.2: Pronoms personals (sufixes).

com a possessius (afegint-los després d'un nom). Més endavant veurem exemples del primer cas. Un exemple de possessiu és el següent: (*niwt tn*) les vostres ciutats.

En aquests pronoms hi ha també, com hem vist abans, una forma tu masculina i una forma tu femenina. A més a més hi ha també una forma dual. És per quan el plural és només de dues persones. Això vol dir, que vol dir nosaltres, però només quan nosaltres som dos. Si som tres o més llavors hem de fer servir . Bé, això és veu clar en el jeroglífic perquè en el cas dual hi ha dues línies que corresponen al número dos: ||.

Finalment veiem una tercera forma d'aquests pronoms. En diem els pronoms personals dependents, i es fan servir, entre altres usos, com a complement del nom. En veurem exemples més endavant, amb els verbs.

4.3 Els verbs

En aquesta secció veurem alguns verbs, i després com fer frases algunes frases senzilles amb aquests verbs. Veurem com conjuguar-los amb els pronoms personals que ja hem vist abans.

4.3.1 Alguns verbs

Comencem, doncs, amb uns quants exemples de verbs. La forma que donem és l'infinitiu que es fa servir també com a nom.

- (A32, *hbj*) ballar
- (B2, *bkj*) estar embarçada

		Singular	Plural
1r	jo	G43 A1, <i>wi</i>	<i>n</i>
2n masc	tu	V13 G43, <i>tw</i>	<i>tn</i>
2n fem	tu	V13 N35, <i>tn</i>	
3r masc	ell	M23 G43, <i>sw</i>	<i>sn</i>
3r fem	ella	S29 Z4, <i>sy</i>	
3r neutre	això	S29 X1, <i>st</i>	

Taula 4.3: Pronoms personals (dependents).

- (F21 G17, *sdm*) escoltar
- (U2 D4 G1 G1, *mjj*) veure
- (U7 D21 A2, *mr*) estimar
- (I10 D46 A2, *ddi*) parlar
- (D37, *di*) donar
- (W25 N35, *in*) portar
- (N40 G17 D54, *sm*) caminar
- (A5, *jmn*) amagar-se
- (D21 Aa1 Y1, *rb*) saber, conèixer

4.3.2 Conjugació i algunes frases

Donat l'infinitiu, per conjuguar el verb ho hem de fer així. Primer posem el verb i després el pronom personal com a sufix. Si el subjecte és un objecte farem de forma simiar. Primer el verb i després l'objecte. Per exemple, podem escriure les frases següents:

- (I10 D46 A2 V13, *ddít*) tu (femení) parles
- (F21 G17 I9, *sdmf*) ell escolta
- (D21 Aa1 Y1 A1, *rh' í*) jo sé
- (D21 Aa1 Y1 O49 X1 Z1, *rh' níwt*) la ciutat sap

Si volem afegir un complement directe que és un pronom personal, el que en català seria:

<Subjecte + verb + complement directe>.

llavors hem de fer servir l'estructura següent:

Verb + + pronom personal del subjecte (sufix) + pronom personal del complement (en pronom dependent)

Per exemple,

- (que es transcriu *mr n f wí*): Ell m'estima

4.4 Frases negatives

Si volem fer una frase negativa, a vegades n'hi ha prou de posar una negació davant de la frase. Per exemple, la frase "Jo no el conec" serà com segueix.

- (D35 D21:Aa1-Y1 A1 M23 G43, *n rh' í sw*)

En la frase el primer jeroglífic, que hem transcrit com *n*, correspon a la negació (al nostre "no") i la resta simplement vol dir "jo el conec". Podem veure que hi ha el sufixe corresponent a "jo" (que hem transcrit com *í*) i el pronom personal "ell" en forma dependent (que hem transcrit com *sw*).

4.5 Els números

En la taula 4.4 donem els números. Per escriure els números que no hi són a la taula hem de simplement repetir els símbols. Per exemple, per escriure 325 escriurem 3 vegades el 100, 2 vegades el 10 i 5 vegades el 1.

Quan el que volem escriure és que tenim un cert nombre d'objectes, ens cal posar els números després de l'objecte. El objecte l'escriurem en singular. A vegades es poden posar a davant i llavors cal afegir-hi entre el número i l'objecte la preposició (que podem traduir com a, per, o a causa de i que es llegeix *n*).

També podem escriure fraccions en egipci. Hi ha una diferència important, i és que només tenien fraccions on el numerador és 1. Bé, tenien dues excepcions, la fracció $2/3$ i la $3/4$. Això vol dir que podem escriure $1/4$, $1/3$ però no podem expressar $3/5$. Per escriure això darrer els egipcis escrivien $1/2 + 1/10$, que és equivalent. Les

fraccions es fan amb el jeroglífic de boca: (que es llegeix r).

Donem a continuació alguns exemples de fraccions. Incloem $2/3$ i $3/4$.

-   $1/5$

-      $1/2 + 1/3 = 5/6$

-      $1/2 + 1/3 = 5/6$

-   $2/3$

-    $3/4$

número	jeroglífic	transcripció
1		w ^ʿ
2		sn-nw
3		ḥmt
4		fdw
5	 	diw
6	 	sisw
7	 	sfḥw
8	 	ḥmnw
9	 	psḏ
10	∩	mḏ
20	∩∩	ḏwty
100	𐎍	št
1000	𐎎	ḥʿ
10000	𐎏	ḏb ^ʿ
100000	𐎐	ḥfn
1000000	𐎑	ḥḥ

Taula 4.4: Els números.

Bibliografia

- [1] Adkins, L. & R. (2002) Egyptiska hieroglyfer, Wahlström & Widstrand. Traducció de The Little Book of Egyptian Hieroglyphs.
- [2] Allen, J. P. (2000) Middle Egyptian: An Introduction to the Language and Culture of Hieroglyphs, Cambridge: Cambridge University Press.
- [3] Englund, G. (1975) Introduction to pharaonic egyptian, Uppsala University.
- [4] Loprieno, A. (1995) Ancient Egyptian, Cambridge University Press.
- [5] Wallis Budge, E. A. (1910) Egyptian language, Routledge & Kegan Paul Ltd. Tercera reimpressió, 1989.
- [6] Winand, J. (2016) De egyptiska hieroglyferna, Alhambras PocketEncyclopedi. Traducció de Les hiéroglyphes égyptiens.